

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET
Broj: 01-1970
Nikšić, 09.09.2022.

Na osnovu člana 64 Statuta Univerziteta Crne Gore, člana 35 Pravila doktorskih studija, Vijeće Filološkog fakulteta je na CLXII sjednici održanoj 07. 09. 2022. godine donijelo

ODLUKU

1. Usvaja se Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata **mr Tijane Rakočević**
2. Prihvata se kao podobna za izradu doktorska teza pod nazivom „**Totalitarizam u djelima Borislava Pekića**“ i kandidatkinja **mr Tijane Rakočević**
3. Prijedlog dostaviti Odboru za doktorske studije i Senatu Univerziteta Crne Gore na dalji postupak.

OBRAZLOŽENJE

Vijeće Filološkog fakulteta je na CLXII sjednici održanoj 07. 09. 2022. godine razmatralo Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze „**Totalitarizam u djelima Borislava Pekića**“ i kandidatkinja **mr Tijane Rakočević**

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

Prof. dr Igor Lakić

UNIVERZITET CRNE GORE

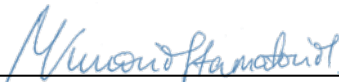
FILOLOŠKI FAKULTET

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

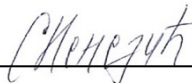
Predmet: Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze i kandidata

Vijeću Filološkog fakulteta predlažemo da usvoji Izvještaj Komisije za ocjenu podobnosti doktorske teze *Totalitarizam u djelima Borislava Pekića* i kandidatkinje mr Tijane Rakočević (obrazac D1).

KOMISIJA ZA DOKTORSKE STUDIJE

Prof. dr Milica Vuković Stamatović

Prof. dr Sonja Nenezić

Prof. dr Vanja Vukićević Garić

OCJENA PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Tijana Rakočević
Fakultet	Filološki fakultet
Studijski program	Nauka o književnosti (Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti)
Broj indeksa	1/21
Podaci o magistarskom radu	Magistar književnih nauka, Filološki fakultet – Nikšić, UCG, 17. 12. 2018, prosječna ocjena na magistarskim studijama: 9, 87. Naziv magistarskog rada: „Estetske, stilske i kulturne paradigme u odabranoj poeziji Radovana Zogovića“
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	<i>Totalitarizam u djelima Borislava Pekića</i>
Na engleskom jeziku	<i>Totalitarism in Borislav Pekic's Works</i>
Datum prihvatanja teme i kandidata na sjednici Vijeća organizacione jedinice	15. 6. 2022.
Naučna oblast doktorske disertacije	Nauka o književnosti
Za navedenu oblast matični su sljedeći fakulteti	
Univerzitet Crne Gore, Filološki fakultet	
A. IZVJEŠTAJ SA JAVNE ODBRANE POLAZNIH ISTRAŽIVANJA DOKTORSKE DISERTACIJE	
<p>Javna odbrana polaznih istraživanja organizovana je 1. septembra 2022. godine u svečanoj sali Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore u Nikšiću. Kandidatkinja mr Tijana Rakočević obrazložila je temu <i>Totalitarizam u djelima Borislava Pekića</i> i predstavila rezultate i zaključke dosadašnjih istraživanja. Takođe, upoznala je Komisiju sa detaljnim planom daljih istraživanja na osnovu postavljenih ciljeva, obrazložila književni i teorijski korpus, kao i metodološke postupke i očekivani naučni doprinos. Nakon prezentacije nacrta doktorske teze, kandidatkinja je spremno i argumentovano odgovarala na pitanja članova Komisije. Svi članovi Komisije dali su komentare i sugestije za nastavak rada na disertaciji.</p>	
B. OCJENA PODOBNOSTI TEME DOKTORSKE DISERTACIJE	
<p>B1. Obrazloženje teme</p> <p>Tema doktorske disertacije temelji se na pretpostavci da je prepletenost naracije i ideologije –</p>	

vidljiva u semantičkoj i struktornoj povezanosti književnih tekstova u kojima se javlja opozicija društvo : pojedinac – podređena kreaciji distopijske stvarnosti u kojoj i sama pisana riječ postaje nezamjenljivi element propagande čak i onda kada nudi kontrastvarnosnu sliku svijeta. Kandidatkinja će se baviti uspostavljanjem i definisanjem književnoteorijskog pojmovnika upotrebljivog prilikom detekcije antiutopijskih karakteristika Pekićeve proze, sa akcentom na elementima totalitarizma i njegovim pojavnim oblicima. Želi se dokazati da socijalna dimenzija ovog fenomena funkcioniše kao organizaciono načelo, a da je model predstavljen istraživanjem pokazatelj umjetničke vrijednosti fiktivnog narativa. Pri tome, kandidatkinja će nastojati da Pekićevo djelo dekodira i to tako što će se pažnja (osim na poetičke konstante, dokumentarnost, definiciju mitomahije, mitsku sliku svijeta, grotesku, biblijske paralele, antiutopijski diskurs, pitanje žanra – hibridnost, fantastiku, sižejne obrasce) usmjeriti i na one agense koji čine intencionalnu bazu teksta.

S obzirom na to da se antiutopija kao književni žanr u principu bavi totalitarnim društvima odnosno prikazuje zamišljeno društvo koje je lošije, neslobodnije i nepravednije od savremenog (Matek 2014: 307), primjenom recentnih književnih teorija (i njihovom kombinacijom) dokazaće se da fabulativni predložak crpi svoj potencijal iz motiva represije unutar totalitarne države (ogoljene najprije u antropopeji *Godine koje su pojeli skakavci*, žanr-romanu *Besnilo*, noveli *Uspenje i sunovrat Ikara Gubelkijana*, a zatim i u sotiji *Kako upokojiti vampira*). To, na prvom mjestu, znači da će se književni tekst(ovi) posmatrati u sveukupnosti jezičkih, socijalnih i kulturnih odlika i da će se, pažljivim uspostavljanjem korelacije sa različitim disciplinama koje ih analiziraju u međusobnom saodnosu, težiti identifikaciji onih čimbenika koji na njih djeluju kohezivno, tim prije što je u „podnaslovu, kod Pekića, po pravilu od koga se retko kad odstupa, skriveno precizno žanrovsko određenje dela, [...] dat osnovni tvorački princip i priroda pripovednog tona određenog narativnog teksta, kao što je u njegovom naslovu obično kondenzovan metaforički smisao“ (Pantić 1999: 22).

Vezivna nit kojom su obuhvaćeni i fragmenti nekih drugih Pekićevih djela (*Čudo u Jabnelu* iz romana *Vreme čuda*, u kojem je, prevedeno na savremeni jezik, predstavljen nadasve zanimljiv lanac opresije) primarno je koncentrisana na tekstove u kojima je totalitarna praksa dio konkretnog ideološkog iskustva (*Godine koje su pojeli skakavci* kao prijetnju ljudskoj slobodi označavaju socijalistički poredak, *Kako upokojiti vampira* i *Uspen i sunovrat Ikara Gubelkijana* referiraju na nacističku ideologiju, dok je *Besnilo*, gledano iz sociološke perspektive, kritika upućena potrošačkim elitama koje su se formirale sa zamahom kapitalizma). To ukazuje na činjenicu da ova tema zadire u same osnove ljudskog postojanja i da je njen interdisciplinarni karakter važan, između ostaloga, i zbog toga što će zaključci koji proizađu iz nje poslužiti svim onim naukama čijim se saznanjima poslužila.

B2. Cilj i hipoteze

Kandidatkinja je postavila sljedeće ciljeve:

1. **Dokazati međusobnu povezanost istorijskog trenutka i književnog djela koje je u njemu nastalo**, pri čemu će, uz pomoć odabranog korpusa, prepoznati i sistematizovati istinitosnu građu koja je poslužila kao model i izvući opšte zaključke, poredeći – u skladu sa zakonitostima teorije književnosti – Pekićeva djela međusobno i Pekićeva djela sa istovrsnim djelima drugih autora u pogledu njihovog odnosa prema totalitarizmu kao ideološkom produktu.
2. **Demonstrirati smisaone konvergencije antiutopijske (antitotalitarne) literature i književno-filozofskih koncepcija koje su na njoj zasnovane**. Kroz multidisciplinarni pristup i neke od najvažnijih pogleda na totalitarizam u cjelini (Arent, Hajdeger, Delez), kandidatkinja će nastojati da pruži odgovore na ključna pitanja o organizaciji Pekićevog teksta.
3. **Posmatrati Pekićevo književno djelo kao kulturnomemorijski akt**. Kandidatkinja će se

baviti sistemskom matricom teksta koji počiva na represiji i poništavanju individualnosti, a shodno tome se odlikuje iskonstruisanom, lažnom dokumentarnošću (što je element poetike postmodernizma), istovremeno težeći uspostavljanju sjećanja koje je, budući duboko lično, ujedno i univerzalno.

HIPOTEZE:

1. **Pekićevo književno djelo svojim ustrojstvom, koje se opire tradicionalnoj, linearnoj logici, poništava svaku mogućnost uspostavljanja totaliteta konteksta.** Kada je riječ o ovoj hipotezi, misli se na to što tipične osobine Pekićevog prosedea – dekonstrukcija mita (ili njegovo novo kodiranje, rekombinacija postojećih motiva), eksperimentisanje u domenu žanra, metafikcionalnost, izgradnja alternativne verzije razvoja kolektivne sudbine, polifonijska naracija – služe kao svojevrsno oružje u borbi protiv koncepcije nedjeljivosti, koja u totalitarnom režimu (ili u njegovoj romanesknoj imitaciji) ima važnu ulogu. Iz tog razloga želi se dokazati da osobine njegovog književnog angažmana funkcionišu kao vid otpora prema datosti, predvidivosti, kao i osnov teze da „književnost predstavlja prijatnu jednodimenzionalnu, koja se samom svojom naravi udaljuje od konsenzualne demokratičnosti koja završava u totalitarizmu“ (Štahan 2019: 264). Na taj način se polarizuje i odnos imaginarno-ideološkog značenja teksta i onoga što taj tekst diskurzivo obuhvata, protiveći se konačnom tumačenju.
2. **Književno djelo Borislava Pekića produkt je ideologije koja je rezultat idiosinkrazije prema zvaničnoj historiografiji.** Iako su njegova prozna djela nastala kao vid odbrane od ideologije/ideologija, nesporno je da su unutar njih raspoređeni ideologemi koji njegovu književnu intenciju čine vidljivijom. Naravno, kao ni u slučaju drugih antiutopijskih djela, koja su uglavnom koncentrisana na kritiku (kojeg god) važećeg poretka, ne može se govoriti o konkretnom, zaokruženom, formalizovanom sistemu, ali se može govoriti o skupu ideologija koje čine njegov stvaralački *Zeitgeist*. Kandidatkinja će nastojati da ih detektuje i klasifikuje.
3. **Odlike totalitarizma u proznim djelima Borislava Pekića javljaju se kao funkcije.** Budući da je B. Pekić, govoreći o *Besnilu*, istakao da su njegovi likovi zapravo funkcije (koje, kao kod V. Proppa, mogu mijenjati mjesta, ali njihov broj uvijek ostaje isti), kandidatkinja će pristupiti traganju za drugim, okamenjenim oblicima koji su zajednički svim djelima u ovom naučnom fokusu, pa se polazi od pretpostavke da oni mogu biti veoma značajni za tumačenje djela.

B3. Metode i plan istraživanja

Kandidatkinja će se fokusirati na teorijska saznanja iz oblasti naratologije (Vejn But, Mike Bal, Žerar Ženet, Volf Šmit, Porter Abot i dr.), semiotike (Jurij Lotman, Rolan Bart), kao i iz onih međuoblasti – teorija kulture (Asman) i postkolonijalne kritika (Aškroft, Iglton, Maklaud) – koje omogućavaju pomjerenje perspektive sa teksta na njegov nadrečenični smisao, na interdisciplinarnu komunikaciju, budući da se „substancija mita [kao fundamenta Pekićevog stvaranja, napomena T. R.] ne nalazi ni u stilu, ni u načinu pripovijedanja, ni u sintaksi, nego u priči koja se u njemu priča; mit je govor; ali govor koji radi na veoma visokom nivou, i na kojemu smisao uspijeva, ako se to može reći, da se odlijepi [uzleti] od lingvističkog temelja na kojemu je nastao“ (Lévi-Strauss 1977: 217–218). Takođe, Pekićevi autopoetički spisi (dnevници, komentari, bilješke i pisma) kao odrazi njegovih misaono-spoznajnih aktivnosti poslužiće da se, tekstološkim rječnikom rečeno, popuni tzv. *lacunae* u opservaciji ovog vrlo složenog književnog postupka koji se može valjano sagledati samo transdisciplinarnim putem (koji obavezuje istraživača da, za razliku od multi/inter-disciplinarnog, u potpunosti poveže/integriše saznanja u jednu koherentnu cjelinu). Shodno opšteprihvaćenoj tezi da se tekstovi u sferi ovog interesovanja zasnivaju na interpolacijama – koje su svojevrsan dokaz da, u zavisnosti od tipa kodiranja unutar različitih mikrostrukture, treba selektovati i primijeniti ispitni mehanizam – i ovo istraživanje temeljiće se na razumijevanju raznorodnosti njihovih imanentnih

odlika, u čemu će kandidatkinja koristiti opšte i posebne naučne metode.

B4. Naučni doprinos

Tema disertacije obuhvata nedovoljno istražene aspekte tumačenja književnog djela Borislava Pekića (koji nikada u ovom obliku nijesu proučavani u okviru neke integralne, sveobuhvatne studije), tako da smo uvjereni da će očekivani naučni doprinos donijeti novinu u pristupu postmoderno književnosti. S obzirom na to da ne postoji sveobuhvatna studija koja se bavi totalitarizmom u književnim djelima B. Pekića, studija koja će nastati predstavljaće važan iskorak u oblasti tumačenja ovog opusa. Ovako obuhvatna tema, sa korpusom koji u biti identifikuje jedinstvene prostorno-vremenske determinante (pri čemu se ideološke konotacije zatvorenog prostora prenose i na otvoreni, koji – metaforički gledano – percipira sâm život kao određeni vid zarobljeništva) nalazi svoje opravdanje u potrebi za svojevrsnom programskom studijom koja bi trasirala put budućim istraživačima kada je riječ o fokusu na brojne i zanimljive interferencije književnosti i ideologije, naročito u vremenu koje zahtijeva rekonstrukciju prošlosti (aktivaciju mnemotopa), redefinisanje pojma postkolonijalnog identiteta / kritiku kolonijalne stvarnosti iz savremenog ugla i, konačno, preispitivanje uloge pojedinca u burnom istorijskom kolopletu, u promjenljivoj faktografiji. Njome se ujedno dokazuje i tvrdnja da o Pekićevom stvaralaštvu, koje su brojna i raznovrsna tumačenja, uglavnom svedena na poznati registar i već oprobano nomenklaturu, trajno svela na njegov naglašeni intertekstualni karakter – ima još mnogo toga da se napiše. Takođe, interdisciplinarnost/multidisciplinarnost (kombinacija politikoloških, filozofskih, socioloških i književnih disciplina), uspostavljanje inovativnog teorijskog registra, sistemsko proučavanje iz sinhrono i dijahrono perspektive, kao i izuzetno visok stepen upotrebljivosti rada – pružiće značajan doprinos nauci o književnosti.

B5. Finansijska i organizaciona izvodljivost istraživanja

Komisija smatra da je istraživanje finansijski i organizaciono izvodljivo.

Mišljenje i prijedlog komisije

Na osnovu prezentovanog materijala Polaznih istraživanja, ekspozea i argumentovanih sudova i zaključaka iznesenih na javnoj odbrani, kao i na osnovu diskusije sa članovima Komisije, konstatujemo da je kandidatkinja pokazala visok stepen poznavanja materije i cjelovit uvid u relevantne teorijske studije iz oblasti predložene teme, kao i u radove o autoru čiji će poetski korpus obrađivati u radu. Pristup prijavljenoj temi poduprijet je relevantnim činjenicama iz naučne i stručne literature, uz konsultovanje najnovijih naučnih doprinosa i uz jasno postavljen plan istraživanja, tako da očekujemo cjelovit, originalan i naučno utemeljen naučni rezultat.

Komisija predlaže Vijeću Filološkog fakulteta, Odboru za doktorske studije i Senatu Univerziteta Crne Gore da temu usvoji kao disertabilnu i kandidatkinji mr Tijani Rakočević odobri dalji rad na njenoj realizaciji.

Prijedlog izmjene naslova

Prijedlog promjene mentora i/ili imenovanje drugog mentora

(titula, ime i prezime, ustanova)

Planirana odbrana doktorske disertacije		
Akademska 2023/2024. godina		
Izdvojeno mišljenje		
(popuniti ukoliko neki član komisije ima izdvojeno mišljenje)		
		Ime i prezime

Napomena		
(popuniti po potrebi)		
ZAKLJUČAK		
Predložena tema po svom sadržaju odgovara nivou doktorskih studija.	<u>DA</u>	NE
Tema je originalan naučno-istraživački rad koji odgovara međunarodnim kriterijumima kvaliteta disertacije.	<u>DA</u>	NE
Kandidat može na osnovu sopstvenog akademskog kvaliteta i stečenog znanja da uz adekvatno mentorsko vođenje realizuje postavljeni cilj i dokaže hipoteze.	<u>DA</u>	NE
Komisija za ocjenu podobnosti teme i kandidata		
Dr Vesna Vukićević Janković, redovni profesor, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	(Potpis)	<i>Vesna Vukićević Janković</i>
Dr Olga Vojičić Komatina, docent, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	(Potpis)	<i>Olga Vojičić Komatina</i>
Dr Vanja Vukićević Garić, vanredni profesor, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore	(Potpis)	<i>Vanja Vukićević Garić</i>
	(Potpis)	
	(Potpis)	
U Nikšiću, 1.9.2022.		
	DEKAN	<i>Igor Lovrić</i>

PRILOG

PITANJA KOMISIJE ZA OCJENU PODOBNOSTI DOKTORSKE TEZE I KANDIDATA

<p>Dr Vesna Vukićević Janković, redovni profesor, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore</p>	<p>Iz kojih se sve okolnosti izrodila Pekićeva idiosinkratičnost, odnosno prenaplašena osjetljivost i temeljna sumnjičavost prema zvaničnim historiografskim tekstovima?</p>
	<p>Gdje se sve uočava saglasnost Pekićeve postmoderne skepse i kritike historiografije iz ugla postmoderne teorije?</p>
	<p>Kako tumačite pekićevski iskazan kompromis <i>između stvarne istorije i ljudske potrebe</i>?</p>
<p>Dr Olga Vojičić Komatina, docent, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore</p>	<p>Kakav je odnos kulture i civilizacije u Pekićevoj poetici?</p>
<p>Dr Vanja Vukićević Garić, vanredni profesor, Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore</p>	<p>1. Nadovezujući se na gore postavljeno pitanje o saglasnosti Pekićeve postmoderne skepse prema „zvaničnim“ verzijama istorije i njegove kritičnosti koja referiše na neke prepoznatljive režime i istorijske okolnosti, možemo li govoriti o svojevrsnoj „rehumanizaciji“ postmoderne poetike u njegovim distopijskim tekstovima, odnosno o vraćanju „ozloglašene“ postmodernističke autoreferencijalnosti ka dominantno referencijalnom predznaku? Ukratko, je li Pekićevo djelo u svom kritičkom angažmanu i svom konačnom subverzivnom efektu prevazišlo, među brojnim drugim prevazilaženjima, i granice same postmoderne skepse?</p>
	<p>2. U vezi sa trećom hipotezom: koji su to „likovi-funkcije“ do sada prepoznati kao konstante važne za Pekićevu anti-totalitarnu književnu (i vanknjiževnu) idiosinkraziju?</p>
PITANJA PUBLIKE DATA U PISANOJ FORMI	
<p>(Ime i prezime)</p>	

UNIVERZITET CRNE GORE
Obrazac D1: Ocjena podobnosti doktorskse teze i kandidata

(Ime i prezime)	
(Ime i prezime)	
ZNACAJNI KOMENTARI	